

Az magyar égettbor megnevezés születése

Az első magyar és szélesebb körben elterjedt kifejezés az égetett szesz italra az égettbor szavunk. Ebben a formájában 1570-ből ismerjük rá az első adatot az Erdélyi Szótörténeti Tár tanúsága szerint: „Myhal deak... Mindenkor Montha hogy penze Ninchen hane(m) Egethet Bort ad ely es megh aggya” (vagyis: Mihály deák mindenkor mondta, hogy pénze nincsen, hanem égetett bort ad el és megadja - ti. a házbértartozását).

Égettbor szavunk egészen biztosan tükörszó, tükörfordítás, amelynek mintájára lásd a német Branntwein-t, régiesen Pranntwein. Német ajkú városainkban könnyűszerrel megalkothatták ezt a korai tükörszót.

Az 1570-ből származó égettbor adatunk borpárlatot jelentett. Valamivel később az égettort már a gyümölcsből készült, s föltehetőleg újabb keletű pálinkaféleségre is ráérthették. A szó jelentése tehát kibővült. Például ezt mutatja egy 1658-ból származó adat: „mely gyomolczöt az iden szettunk... azt hagyó(m) mind az en felesegemnek, Czinallya Egetet Borra” (Mely gyümölcsöt az idén szedtünk, azt hagyom mind az én feleségemnek, csinálja égetett borra). De más megerősítő adatok is vannak: 1774: „a' Szilvát mind eget bornak főzték”. Időben későbbiek a 'gyümölcspálinka' jelentések. Még későbbinek tűnik az égettbor 'gabonapárlat' jelentése. Egy 1722-ből származó idézetből kiviláglik, hogy ingadozik a jelentés: „Kenyérgabonából tilos éget bort vagy palyinkát főzni”.

A nyelvi adatokból nyilvánvaló tehát, hogy az új magyar szó, az égettbor eleinte borszeszt jelentett, majd jelentése felölelte a gyümölcs- és a gabonapálinka jelentését, vagyis az összes, Magyarországon készíthető pálinkaféleség megnevezését is. A 16. század elején fölbukkant égettbor szavunknak jó esélye volt arra, hogy végleg meghonosodjon, s az égetett szesz italok összefoglaló terminusává váljon a magyar nyelvben. Nem lett így.

Balázs Géza